

701

K32/27

1/4

s521

(24)

0-15

Molaletsa, the practice of communal work.

S. Naoa

1.

Fa ga Mfatha molaletsa e irwa ka tsela tse ntsi, go na le molaletsa wa nyalô go na le taletsô ya go thala masimong, molaletsa wa go rôma mathaku a magora, go na le molaletsa wa go épa tshimo, go na le taletsô ya go bata ngwana a timetse. Fa e le taletso ya go bata ga ke go irwa dijô, go lla pabadi nna e kgobokane mošatê ngaka e ba potepote ka seditse; e kgone e phatalla go bata.

E kile ya di ka go batwa motho a timetse a iphithile masimong, ke Ramose Moselane monna wa mmina phuti fa ga Mfatha. O ne a bolaile mosadi wa gagwe a mmolaya e le bosiu, a ba a yo bolêlêla senwamadi monna wa mmina Phuti a re, 'Tsamaya lo bôna mptsa ya lona sila ke e bolaile'. E rile bo osa a ba a jelwê ke mofêrô a tsene ka sekgwa sa masimo. Naka ya lla go fitha Mmukubjane, Bakgata le bôna ba ta go ta thusa Matebele a Mfatha go bata mmolai. Ba mmata matsatsi a le supa ba thakane le Makgowa a Belabela; ntse go ntse jalô ba se ka ba mmôna ja ka ga a ne a tshwere thare tsa Masarwa.

Ke gôna monna wa Mophuting a laêla gore go bitswe Rantshesane Mabetwa ngaka e mo rutileng Monyagolê. E rile fa e fitha ya laola ka marapô ya re, 'Mmo fa gaufi fêla o tsamaya Seserwa ka sa mmamorago, re ta mo gumana.' A pota ka seditse sa Kgama ka fa le ka fa. Basadi ba bothe ba motsi ba laêlwa gore ba se tswe malapeng a bôna, ga nna jalo fêla.

3. E rile fa banna ba bothologa mongwe le mongwe a tshotse selêpê le lerumô, mouwane wa aparêla naga ya Lebotwane, motho o na sa bone pila ka ntlha ya mouwane o o neng o irilwe ke ngaka. Ga ba batla go le gontsi ba kgathana le yêna. O rakane le Piti tsiane monna wa mmina Phuti ya agileng Lebotwane. E rile fa Ramose a bôna Piti a akanya gore o esi jaana a re ke ya tepa. Fa a re tsibo a fithêla a rakanetswe ke lekgota la marumô.

Lewotlana go thwe ke Kutumêla la mmetsa fa thogong ka molamu. Nna yo yothe ya re ke bolaela ruri, ba bangwe bo-Tau mmon'a Mophuting ba thusa go thibêlla gore a se bolawe. Janong a lokwa

4. magakaboi tshipi tsa Makgowa. Ngaka ya gagwê ya re ke mo thaba ka lerumô, fêla ba e thibêla. Ya mo ômanya ya re, 'Môsônô wa mmago ke ne go rutêla bongaka gore o te o bolaê mosadi wa Matebele êêh!'

Ke gôna ngaka Rantshesane e mo atamêla e ntsha Kgukhwane le thokwa la mollô ditswalong. Kgukhwane ngaka ya re ke bôna boloi ba leithô, fa a re ke ya kwa e moloma, o ya nthā ngwe. Molaô o ba neng ba o neilwe banna e ne e le gore fa ba thakana nayê ba mmolayê. Banna ba ne ba mo roballa digôba, fêla a sa bonwê.

Fa e le molaletsa wa go êpa dithare go rongwa go thwe, tsamaya a rape malomago kapa rakgolwago o itsise molaletsa'. Ba ba laleletswang molaletsa fa ba sa lwale ba ta ba bothe.

5. Mosadi wa Mophuting Anie nawa mosadi wa kgosi Ramabêlê Lebotwane. Fa a x irile molaletsa o ira bojalwa bo le teng, fa a feditse go thôtha o bitsa dikgosana bo-Mmušî le Tau le basadi ba bôna ba tê go rerisanya jalwa bo. O ta begêla basadi jalwa a re, 'Ke bôna bo ba molaletsa'. Bona ba re, 'Ke bona mogolle'. Janong basadi ba ta toga-êma ba bo thêlê ka dinkgwana, ba thêlê sepôtôkô, le letshweta le ba molaletsa le nkgwana ya kgosana ya bôna. Janong fa go setse kgaritha la mathothisa e nama le nowe.

- Janong jaana batho ba ye tironng. Basadi ba sale ba apeile magôbê le dinama tsa pudi kapa tsa dikgogo. Fa ba isa dijô go rwalwa le nkgwana ya sepotoko. Sepotoko ke bona ba go tsitsibosa madi a banna tironng, fa ba sa no ja mesokwana le namana. Jalwa ba sepotoko ga bo begêlwane fa ga Mfatha. Fa banna ba sa no nwa sepotoko ba togaêma ba re fsa-fsa tironnyane. Nkgapele motsamaisi o re, "Le irile Matebele." E name nna e rutlologe e lebe gae. Fa e fitha gae e lare gatshe e re tu.

Motsamaisi wa letsêma la taletso o ta bonana le basadi, janong yêna a bitse batatsi ba gagwê a ba bontshe bojalwa. Fa a ba begêla o ba bontsha fêla a re, 'Jalwa ba molaletsa ba Anie ke bo.' Ba re ga ya letshweta e name e ntshwê e nowê. Fa go fedile ya letshweta, go ntshwa ke basadi lekuka le le tona la molaletsa. Janong go tla kgethwa mongwe wa balalediwa a thêla jalwa. Fa a

7. thêla o thêlêla pele bai ba letsema la taletso, fa a ba kopantse a thêlêla bakupi.

Fa go tshwiwa molaletseng wa go remela mathaku a legora, go bitswa bo-radiphôlô, mme mongwê le mongwê ya tileng le diphôlô o nawa nkgô ya jalwa, fa a sa rate go e nwêla fa, o e isa ga gage. Janong bo bo setseng jalwa bo ntshwa ka nkgô bo newe baremi.

Molaletsa o mongwê ke wa go suga letalô la thari ya ngwana. Fa ngwana a tsetswê thari e sugwa ke malom'a tsôna kapa rakgolwa gae. Fa go sugwa letalô la pudî kapa la nku ya thari ga go mengwe batho ba utlwa fêla gore kwa Moleele kapa ga Matsîla go sugwa thari. Thari ga e sugwe letsatsi lothê, e sugwa ke bakgalabje, le banna le masogana. Go irwa jalwa go thabwe pudî.

8. E rile fa go sugwa letalô la ngwana wa o beta Moleele mmina Phuti ya agileng Lebotwane fa irwa majalwa. Banna ba kolobetsa letalô la nku bo-Ramosîe Ntadi le Kabo Morebudi Ntadi le Phênyane Maruping, banna ba ba-bina Phuti ba leng Lebotwane. Fa ba ntsha letalô ba le ngwaêla ka mafsika, ba thêla le lekgwarana go tosa ngwaêlô. Fa ba sa nago le ngwaêla ba thôma go suga, fa ba ntse ba suga ba tsaa letalô ba le potoka bôya bo le ka nte, ba le tika ka kgôlê; ba le naya Morebudi gore a le tupe ka motshe mo kaong.

Janong jaana ga nama ga ntshwa sepotoko ke Mpitsi rakgolwa ngwana. Banna ba bangwe ba ta fêla bo-Mothasedi Nawa, bo-Pule Nawa le bo-Senwamadi le Morena Mahasa jalwa ba nowa, fa nkgwana

9. e fedile ba thôma go suga letalô, kana go sugwa go ntse go nowa. Banna ba suga wa utlwa monna a re, le le tseêlê godimo Mereleba Mokgalabje a re, "Iha-iha-iha ke potsane e ya butswa ga e na mosola!"

Mogapela motho o ta re, "Dijô di budule banna". Janong malom'a tsôna o ta re tsîf e thata ka moswang, janong basugi ba êma ba ya go ja. Fa ba ja letalô le upilwe morokong wa jalwa. Fa ba jele ba tsaya letalô ba le suga, fa le sethêfala ba itse gore le ya butswa. Banna ba thokomêla thôgô le matsogô a thari fa ba suga. E rile fa thari e sethefetse e re tugu, Phênyane Maruping mmina Phuti ya nna yêna moseti wa thari. Ke gôna banna ba nna ba e bapola ka diata ba e sidila. Fa ba fetsa ba ntsha

nkgō e bonalang.

10. Molaletsa wa go thotha mmu o irwa ke mosadi a thabe dikgogo, jaana a romē bana go mēma thaka tsa bōna. Basetsana fa ba fitha ba o thotha ba o kgobele, fa o le montsi, mosadi o ya ba thibēla a re, gontse.

Fa mosadi a ira molaletsa wa go keketela ntu kapa go bota kapa go dila o thaba dikgogo, a ire le marothō. Go keketelwa pele e kgone go jewa bogōbē ka nama le ōna marothō. Basadi ba gabō moiri wa molaletsa ke bōna ba thusang go fa batho dijo.

Basadi ba ba thologadi ba thuswa ke yōna molaletsa fa ba aga dintu le fa ba rulōla dintu. Mothologadi fa a irile molaletsa wa go lema kapa go thagola, banna ba thusa thata fa a irile jalwa. Molaletsa e thusitse badidi mo ga Mfatha.

11. Molaletsa o mongwe o x irwa fa go ntshwa ngwana mo tung. Ba bothe ba gabō mosetsana go irwa majalwa, malomagwē, rakgadiš, le bo-rangwana tsōna kapa bo-rakgologwē, go thabiwa nku kapa kgomo. Go latiwa mokgonyana Makgoweng a tle gae. Pele go tiswa dijō go jewe, fa go sa na go jewa, go ntshwa ngwana mokgonyana a le ka teng. Go tsenē ba gabō mosetsana le ba gabo lesogana. Ka fa ntš go ēma rakgolwa ngwana le dingwetsi ba tshwere lithupa tsa moretlwa. Ba ba ka tung janong ba pele go tswa ngwana a tshwerwe ke mmatswalae fa a tshwile, mongwe le mongwe ya tung fa a feta monyakō o sapwa ka thupa, ke gore ba bothe ba gabō mošimane le bo-kgaitisadi wa mosetsana ba na le molatō mo go weng ga mosadi. Le mokgonyana o tipolwa ka thupa.

Fa ba feditse go sapa, janong go ntshwa majalwa a beiwe mo lapeng. Janong go tla simōlla dikōša tsa makoto. Rakgolwa ngwana le basadi ba bagolo ba x ta tila ka metshe. Fa e le mosetsana ngwana ba duduetse ba re ke legumō, ke dikgomo. Fa e le mošimane ba re o ta tisa ngwetsi. Motho ya laolang molaletsa wa mofuta ke rakgolo wa ngwana ya tswang fa ntung.

ENDS. 5521